

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ КУРСАНТІВ ВІЗ ДЕРЖСПЕЦЗВ'ЯЗКУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті аналізується ефективність методики формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності та проводиться узагальнення отриманих результатів.

Ключові слова: система, методика, педагогічні умови, експеримент, анкетування, самооцінка.

В статье анализируется эффективность методики формирования морально-психологической готовности курсантов к профессиональной деятельности и обобщаются полученные результаты.

Ключевые слова: система, методика, педагогические условия, эксперимент, анкетирование, самооценка.

Постановка проблеми. Будь яка педагогічна система та методика її реалізації, для того, щоби бути впровадженими у педагогічну практику мають бути експериментально перевірені.

Аналіз основних досліджень. У створенні методики проведення експерименту ми використовували наукові праці М.І. Дяченко і Л.О. Кандибовича [1], І.О.Грязнова [2], В. Черепанова [3], М. Заса [4], А.А. Кыверялга [5], В.П.Іванова [6], С.І. С'єдина і А.М. Григор'єва [7], В.В Ягупова [8], С.М. Гречко [9], І.А. Гамули [10] О.В. Діденко [11] та ін..

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дана робота є логічним продовженням нашого теоретичного аналізу проблеми формування морально-психологічної готовності (Далі – МПГ) курсантів ВІЗ Держспецзв'язку до професійної діяльності (Далі –ПД), започаткованого у монографії та інших наукових роботах, присвячених з цій теми [12, с.134-230].

Формування цілей статті. Мета статті - експериментально перевірити методику формування МПГ курсантів до ПД та розробити рекомендації щодо її впровадження у практику освітньої підготовки майбутніх офіцерів, осіб начальницького складу (Далі – ОНС).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Методика формування МПГ курсантів до ПД нами визначено як головний, технологічний компонент системи процесу формування МПГ курсантів до ПД. Це - науково організований процес із створення

необхідних організаційних та педагогічних умов для діяльнісного самовдосконалення курсанта та розвитку нього якостей, що об'єктивно роблять його професійно, морально і психологічно готовим до засвоєння своєї соціальної і професійної ролі. До педагогічний інструментарію цієї методики віднесені всі форми, методи і прийоми навчання, виховання та психологічної підготовки, як прямої, так і опосередкованої дії.

У ході експериментальної перевірки методики формування МПГ курсантів поетапно **було розв'язано такі завдання:** 1) формування мети і гіпотези експерименту; 2) обґрунтування контрольних і експериментальних груп; 3) створення експериментальних умов та перевірка ефективності запропонованої нами методики оцінювання і формування МПГ курсантів до ПД; 4) узагальнення і аналіз отриманих даних, їх статистична оцінка, перевірка і підтвердження. Експеримент проводився на базі Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації (ІСЗІ) НТУУ «КПІ» (Далі – Інституту).

Формуючий експеримент проводився в 3 етапи.

На першому етапі було виконано два перші завдання. **Гіпотеза формуючого експерименту** містить таке припущення: підвищення рівня МПГ курсантів до майбутньої ПД можливо шляхом приведення цього процесу у певну систему та поетапного розв'язання його протиріч на основі ціннісно-діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів у вихованні у відповідності до розробленої нами методики. Проведено підготовку суб'єктів педагогічного впливу до участі в експерименті, забезпечено

Питання педагогіки

матеріально-технічний стан експериментальної роботи. Застосовувались методи: анкетування курсантів і педагогів, аналізу і узагальнення документів і результатів діяльності курсантів, спостереження, експертних оцінок, моделювання, самооцінки курсантів, бесіди. Усі операції, пов'язані з добором експертів, проведенням контрольних замірювань, опрацюванням даних експертних вимірювань здійснені з урахуванням державних стандартів і методики, розробленої В. Черепановим, М. Засом, А.А. Киверялгом, С.І. Сєдимим, А.М. Григорєвим, В.В. Ягуповим, що експериментально перевірені у дисертаційних дослідженнях І.О. Грязнова, С.М. Гречко, І.А. Гамули та ін..

Виходячи з тривалості експерименту – 2 роки, для участі в експерименті були визначені по одному навчальному курсу 3-го і 4-го років навчання, в кожному з яких відібрано дві експериментальних і дві контрольних групи; при цьому, як експериментальні, так і контрольні групи попарно входили до складу одного навчального курсу. Визначення рівня сформованості МПГ курсантів до майбутньої ПД і навчальної успішності проводилось на початку 2007/2008 навчального року за розробленою нами методикою,

Дані рівнів МПГ курсантів до майбутньої ПД наведено в таб. 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості морально-психологічної готовності до ПД у курсантів експериментальних та контрольних груп.

Рівень МПГ	Кількість курсантів з відповідним рівнем МПГ (чисельник – кількість (N), знаменник – процент (%))									
	Експ. гр. 3курс		Контр. гр. 3курс		Експ. гр. 4курс		Контр. гр. 4курс		Серед експер. груп N/%	Серед контрол груп N/%
	Гр.№1	Гр.№2	Гр.№3	Гр.№4	Гр.№5	Гр.№6	Гр.№7	Гр.№8		
Високий	6/37%	9/36%	0/0%	5/20%	0%	4/18%	2/1%	12/63%	19/23,2%	19/23,2%
Середній	8/50%	14/56%	10/71%	17/68%	4/21%	15/68%	8/33%	6/32%	41/50%	41/50%
Низький	2/13%	2/8%	4/29%	3/12%	15/79%	2/1%	13/54%	1/5%	21/26,8%	21/26,8%
Всього	16	25	14	25	19	22	24	19	82/100%	82/100%

Як видно з таблиці, середні бали МПГ курсантів в експериментальних і контрольних групах взятих у цілому майже не відрізняються (максимальна різниця високого рівня складає 0,96%, низького – 0,94%). Середні бали успішності курсантів в експериментальних і контрольних групах також знаходяться приблизно на одному рівні (максимальна різниця складає для другого курсу -0,98%, для третього - 0,99%)

Таким чином, для експерименту було відібрано експериментальні і контрольні групи однакової за чисельністю курсантів, рівнем сформованості МПГ до ПД і які перебували в однакових умовах.

На другому етапі було розв'язано завдання верифікації припущень, сформульованих у гіпотезі експерименту, створені експериментальні умови для реалізації на практиці в експериментальних групах розробленої нами педагогічної методики. В експериментальних групах були створені умови, що мають реалізувати на практиці систему формування МПГ курсантів до ПД. Ця робота включала ряд цілеспрямованих заходів з учасниками

експерименту, під час яких відбувалось планування і організація експерименту, визначення керованих і не керованих факторів, оволодіння методикою проведення експерименту, узгодження дій і виховних впливів; проведення заходів щодо озброєння вихователів методикою впливу на ціннісно-мотиваційну сферу курсантів.

Особливу увагу було звернуто на методичну підготовку керівників курсової ланки, що безпосередньо брали участь в експериментальній роботі. Для цього проводились спеціальні семінари і індивідуальні інструктажі. На базі матеріалів дослідження, вони були ознайомлені з розробленою нами методикою проведення експерименту [12].

Практичні заходи з координації спільних зусиль кафедр, відділів і підрозділів щодо впровадження методики, яку ми пропонуємо були обговоренні на нарадах керівного складу інституту.

На кафедральному рівні розроблені нами рекомендації викладацькому складу щодо їх ролі у проведенні експерименту, обговорювались як на спеціальному

засіданні і семінарі з усіма викладачами, а також індивідуально - в залежності від специфіки навчальної дисципліни, що викладається.

Після проведених підготовчих заходів, експериментальна робота проводилась у декілька взаємозв'язаних етапів:

1) планування колективних і індивідуально-виховних заходів, спрямованих на формування у курсантів якостей, які визначають їх МПП до ПД;

2) реалізація розробленої методики в усіх видах діяльності курсантів з участю всіх викладачів і керівників-вихователів, що приймають участь в експерименті;

3) аналіз результатів на основі отриманих у кінці кожного семестру зрізів, які характеризують досягнутий рівень МПП до ПД і динаміки середніх оцінок, що відповідають кожному рівню;

4) корекція педагогічних впливів відповідно до отриманих результатів.

Вибір змісту педагогічних впливів, засобів і заходів навчання і виховання було здійснено з урахуванням того, що вирішальне значення в формуванні МПП курсантів до подальшої служби має усвідомлення курсантом свого обов'язку і наявність в нього таких якостей, як вірність своєму громадянському і професійному обов'язку, спрямованості до засвоєння професії, старанності у навчанні і службі, відповідальності за доручену справу і дисциплінованості, що у своїй сукупності визначають МПП курсантів до ПД.

Головним змістом експерименту було впровадження у експериментальних групах методики, яка включала: 1) методику формування МПП курсантів до ПД у відповідності до основних етапів їх професійного становлення; 2) напрямків формування МПП курсантів; 3) наявні в Інституті ресурси, можливості та створені педагогічні умови. Реалізація цієї методики здійснювалась за наступними напрямками:

1. Посилення особистісно-формуючого змісту діяльності курсантів.

2. Формування пізнавально-інтелектуальної основи МПП курсантів до ПД.

3. Формування ціннісно-мотиваційної основи МПП курсантів до ПД.

4. Формування характерологічної основи МПП курсантів до ПД.

5. Озброєння курсантів методикою самовиховання [12]

Ефективна реалізація цих напрямків потребувала більш повного використання освітньо-виховного потенціалу Інституту та подолання труднощів, що існують у цьому процесі. Психолого-педагогічний аналіз цих труднощів дає підставу стверджувати, що вони конкретизують протиріччя навчально-виховного процесу (зовнішні, процесуальні протиріччя) з формування МПП курсантів до ПД, які були виявлені нами у попередньому теоретичному дослідженні [12]. Це: недостатня аксіологічна спрямованість навчально-виховного процесу; недостатнє методичне забезпечення процесу з формування високої МПП курсантів до ПД; відношення деяких керівників-вихователів до курсантів лише як до виконавців, невідповідність їх управлінських і виховних дій вимогам щодо створення належних умов для активізації внутрішніх джерел розвитку курсантів як майбутніх офіцерів (ОНС); недостатнє використання досвіду професійного становлення і особистого прикладу досвідчених педагогів і випускників ВНЗ. Розв'язання цих протиріч дозволило виявити умови, від яких залежить ефективність виховних дій за наведеними вище напрямками формування МПП курсантів до ПД. У сукупності вони складають методику формування МПП курсантів до ПД. Сутність цієї методики - поетапна трансформація педагогічних дій вихователів від одностороннього впливу на курсантів як об'єктів управління у напрямку створення педагогічних умов для активізації внутрішніх сил їх саморозвитку та діяльного самовдосконалення. Акцент у цій методиці робився на створенні наступних педагогічних умов:

1. Посиленні ціннісної - соціально-моральної і етико-професійної спрямованості навчально-виховного процесу.

2. Всебічному дидактичному і методичному забезпеченні процесу формування МПП курсантів до ПД.

3. Удосконаленні методики формування МПП курсантів до ПД в процесі навчання і виховання;

4. Забезпеченні високого морального прикладу педагогів;

5. Створенні особистісно-орієнтованого педагогічного середовища та удосконаленні методики індивідуально-виховної роботи;

6. *Активізації внутрішніх джерел саморозвитку курсантів і озброєнні їх досвідом самовиховання.*

7. *Організації діяльності курсантів таким чином, щоби вона перевернулася в дієвий чинник їх виховання, самовиховання і цілеспрямованого накопичення досвіду морально-вольової поведінки* (Див.. О.С.Щербій [12, с.198-230].

В процесі проведення формуючого експерименту ціннісна і особистісна орієнтація цієї роботи набула особливого значення, адже стало зрозумілим, що рівень МПГ курсанта до ПД в вирішальній ступені визначається його ціннісним відношенням до професії та здатністю до самовиховання, а реалізація цих умов – від усвідомлення шляхів їх створення з боку самих педагогів. З цією метою здійснювалась розробка необхідної навчально-методичної літератури, проводились заходи щодо активізації навчально-виховної роботи з формування у курсантів ціннісного відношення до професії та власної самореалізації. Під час навчальних занять, колективних виховних заходів і індивідуальної роботи, курсантам експериментальних груп надавалась постійна допомога у формуванні мети і завдань самовиховання, визначенні своїх найближчих і віддалених перспектив. Основна увага була зосереджена на тому, щоб найближчі перспективи самовиховання курсанти розглядали як етапи просування до більш віддаленої перспективи - формування свідомих, компетентних, соціально відповідальних та дисциплінованих громадян-офіцерів (ОНС) своєї країни. Ця робота проводилася поетапно і була спрямована на надання допомоги курсантам у розробці мети і завдань самовиховання. Передумовою виникнення у курсанта потреби в самовихованні є сформованість у нього такої важливої риси, як адекватність самооцінки. За Л.Є. Орбан-Лембрик, самооцінка є «узагальнена оцінкою особистості з боку інших, яка приймається нею як власна програма поведінки» [13, с 220]. Така оцінка може бути і позитивною, і негативною. Для курсанта важливо, щоби така оцінка робилась, по-перше, авторитетними для нього людьми, а по-друге, була об'єктивною. Що стосується його самооцінки, то вона може бути адекватною або неадекватною (завищеною або заниженою), але лише реалістичність

такої оцінки дозволяє курсанту усвідомити шляхи самовдосконалення та створює необхідні особистісні умови його становлення в якості офіцера (ОНС).

Виходячи з необхідності формування такої здатності, ми орієнтували педагогів врахувати те, що на розвиток самооцінки курсанта впливають такі важливі чинники як: 1) оцінка поведінки, діяльності і морально-психологічних якостей особистості оточенням, що об'єктивно стимулює його покращити свою поведінку; 2) наявність у курсанта потреби у порівнянні, зіставленні себе з іншими людьми. У сукупності ці чинники сприяють активізації внутрішніх джерел його самовдосконалення. В процесі проведення експерименту робота з створення цих умов була приведена у певну систему, результати якої сприяли більш швидкому зростанню здатності курсантів до адекватної самооцінки і самовиховання в експериментальних групах.

Проведені педагогічні заходи сприяли більш швидкому зростанню здатності курсантів до адекватної самооцінки в експериментальних групах. Це, в свою чергу, сприяло більш швидкій активізації у курсантів цих груп потреби в самовихованні. На завершальному етапі експерименту, згідно самооцінки курсантів, було виявлено, що в експериментальних групах 58% з них постійно займаються самовихованням, 31% займаються самовихованням переважно в основних видах діяльності, тоді, як в контрольних групах співвідношення між таким курсантами складає, відповідно, 48% і 27%.

На третьому етапі проведено аналіз і узагальнення отриманих даних, їх статистична оцінка, перевірка та розробка висновків і практичних рекомендацій.

Підсумкове узагальнення результатів експерименту показало, що за 2 роки в експериментальних підрозділах кількість курсантів, що відповідають високому рівню МПГ до майбутньої служби зросла з 23,2% до 29,2% тобто на 6,0%, а в контрольних залишалась незмінною - 23,2%. Але найбільш показовим є те, що при порівнянні показників низького рівня МПГ курсантів експериментальних і контрольних груп, він зменшився: в експериментальних з 26,8% до 11%, тобто на 15,8%, а в контрольних – з 26,8% до 22,0%, тобто на 4,8%. МПГ до ПД у курсантів, що характеризуються середнім рівнем зросла і в експериментальних, і в

Питання педагогіки

контрольних групах. Так, в експериментальних групах кількість курсантів, що характеризуються середнім рівнем зростає з 50% до 60%, тоді як в контрольних групах ці показники складають відповідно 52,0% і 54,8%. Таким чином, кількість курсантів, що характеризуються

середнім рівнем МПГ курсантів до ПД в експериментальних групах зростає на 10,0%, а в контрольних – на 4,8%. В цілому кількість курсантів, що характеризуються середнім і високим рівнем МПГ курсантів до ПД зростає в експериментальних групах на 16%, в контрольних - на 4,8% (Див. табл. 2).

Таблиця 2

Результати проведення експерименту з формування морально-психологічної готовності курсантів до професійної діяльності.

Рівень МПГ(в балах)	МПГ під час експерименту	Кількість курсантів (у процентах)									
		Експериментальні групи					Контрольні групи				
		№1	№ 2	№5	№6	Середні	№3	№4	№7	№8	Середній
Високий: $\geq 4,4$	На початку	37,5	36	0	18,2	23,2	0	20	8,3	63,2	23,2
	Наприкінці	37,5	36	10,5	31,8	29,3	0	20	8,3	63,2	23,2
Середній: $\geq 4,4$ та $\geq 3,6$	На початку	50	56	21	68,2	50	71	68	33	31,6	50
	Наприкінці	62,2	64	47,4	63,6	60	86	72	38	31,6	54,8
Низький: $\leq 3,6$ бали	На початку	12,5	8	79	13,6	26,8	28	12	58,3	5,3	26,8
	Наприкінці	0	0	42,1	4,5	11	14	8	54,2	5,3	22

Якісна характеристика розподілу курсантів експериментальних груп у середині кожного рівня МПГ курсантів до ПД після завершення експерименту наведена у діаграмах. Темними лініями на діаграмах показана кількість курсантів експериментальних груп, світлими – контрольних. Вертикальна складова графіку вказує на кількість курсантів, горизонтальна – на отриманні бали (Див.рис. 1, 2,3)

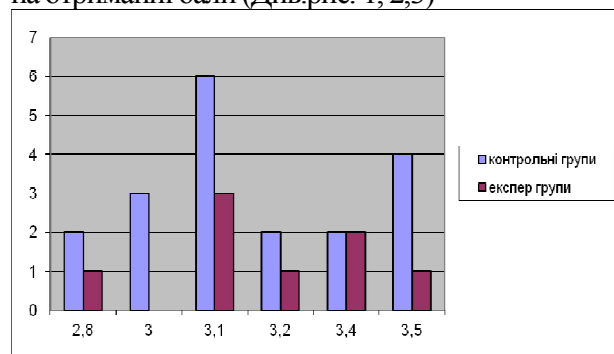

Рис.1. Розподіл курсантів в середині низького рівня морально-психологічної готовності до професійної діяльності.

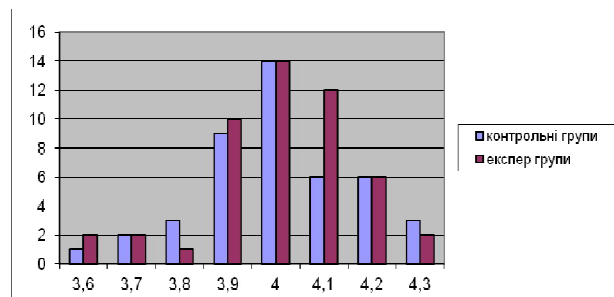

Рис.2. Розподіл курсантів в середині середнього рівня морально-психологічної готовності до ПД.

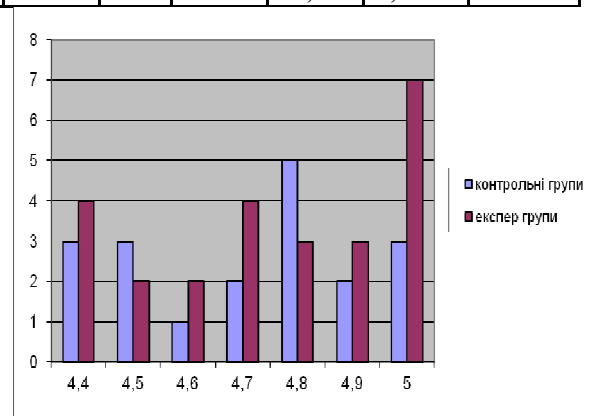

Рис.3. Розподіл курсантів в середині високого рівня морально-психологічної готовності до ПД.

Отримані на заключному етапі експерименту дані підтверджують: 1) що гіпотеза експериментального дослідження отримала емпіричне підтвердження, а запропонована система формування професійно-важливих морально-психологічних якостей курсантів є достатньо ефективною; 2) припущення щодо нелінійного характеру зв'язку між пізнавально-інтелектуальним та іншим компонентами готовності курсанта до ПД. Знання і інтелектуальні вміння посилюють професійно-ділову готовність курсанта до ПД і є необхідною передумовою формування МПГ, але при відповідності рівня знань курсанта освітнім нормам, вирішальне значення отримує розвиненість ціннісно-мотиваційного і характерологічного компонентів цієї готовності. В свою чергу, формування цих компонентів посилює вимоги до

соціального і морального змісту знань та інтелектуальних вмінь курсантів.

В ході проведеної аналітичної роботи виявлені деякі слабкі ланки процесу формування МПП курсантів до ПД. На цій основі визначені педагогічні умови, завдання і напрямки діяльності ВНЗ з удосконалення цього процесу, що передбачує: чітке визначення її мети, прогнозування, планування, організацію, визначення і застосування певної методики, контроль, аналіз, оцінку отриманих результатів і внесення поправок в цій процес; посилення етичної (ціннісної) спрямованості змісту навчальних дисциплін, які викладаються у ВНЗ; узгодженість і координація всіх організаційних дій вихователів (керівництва служб-замовників і ВНЗ, викладачів, вихователів курсової ланки та ін.) на основі глибокого усвідомлення ними мети, завдань і змісту професійного виховання і морально-психологічної підготовки курсантів; забезпечення активної участі всіх педагогів і керівників у формуванні у курсантів високої МПП курсантів, оволодіння вихователями необхідною методикою і забезпечення їх відповідною навчально-методичною літературою; покращення індивідуально-виховної роботи з курсантами шляхом посилення її ціннісно-мотиваційної спрямованості.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

1. Результати формуючого експерименту підтвердили правильність висунутої гіпотези про те, що якість моральної, професійно-мотиваційної і психологічної підготовки курсантів можна суттєво підвищити лише впроваджуючи в навчально-виховний процес науково-обґрунтовану систему, яка спрямована на кінцевий результат цієї підготовки - формування високої МПП курсантів до ПД. Названа система має на практиці реалізувати виховні можливості системи соціально-моральної регуляції у суспільстві і професійній групі, цілі морального і професійного виховання та психологічної підготовки курсантів, розв'язати існуючі у цьому процесі протиріччя і ефективно використати існуючі у ВНЗ резерви на основі діяльнісного, особистісно-орієнтованого і ціннісного підходів як єдиного системного підходу у професійній освіті. Виявлено, що висока МПП курсантів до ПД є результатом формування всіх компонентів структури цієї

якості курсанта, але в процесі навчання *вирішальне значення отримує сформованість ціннісно-мотиваційної і характерологічної основи цієї готовності.*

2. Під час проведення експерименту, аналізу і узагальнення його результатів визначені основні шляхи удосконалення процесу формування МПП курсантів до ПД: посилення ціннісно-мотиваційної спрямованості навчально-виховного процесу і виховної роботи; формування у вихователів відношення до курсантів як до майбутніх офіцерів (ОНС), що мають виконувати важливі управлінські та виховні функції; оволодіння вихователями необхідною методикою і забезпечення їх відповідною навчально-методичною літературою, посилення виховної взаємодії зі службами-замовниками і, як кінцева мета, впровадження у ВНЗ системи формування МПП курсантів до ПД. Як перспектива подальших розвідок у цьому напрямку – продовження досліджень та створення ґрунтового навчально-методичного посібника з теорії та методики формування високої професійної готовності майбутніх офіцерів (ОНС).

3. Ефективній реалізації цих заходів мають сприяти цілеспрямовані організаційні заходи керівних органів більш високого рівня за такими напрямками:

- чітке визначення державних вимог до соціально-моральних знань і морально-психологічних якостей випускників тих ВНЗ («професійного портрету»), що здійснюють підготовку кадрів для державних служб, безпосередньо включених у систему забезпечення національної безпеки України; створення у цих ВНЗ кафедр з соціально-моральної (гуманітарної) і психологічної підготовки;

- удосконалення системи соціально-моральної регуляції та виховної роботи у Держспецзв'язку шляхом прийняття Кодексу честі, активізації пропаганди цінностей професії, розробки заходів, які мають покращити систему психологічного і професійного відбору та протидіяти професійній деформації співробітників, зокрема таких явищ, як «втрата уявлення про моральний зміст професії» та психологічне «вигорання»; втілення системи психолого-педагогічної підготовки і перепідготовки навчально-виховного складу ВНЗ на основі новітніх технологій у навчанні і вихованні, тощо.

Питання педагогіки

Література:

1. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Мн, 1976.- 175 с;
2. Грязнов Ю.О. Теоретико – методичні засади морального виховання майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07., ТНПУ ім. В. Гнатюка.- Т.,2005; - 40 с.
3. Черепанов В.В. Экспертные оценки в педагогических исследованиях.- М.: Педагогика,1989. – 321 с.
4. Зас М. Статистическое оценивание.-М.,1974.-482 с.
5. Кыверялг А.А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А.А. Кыверялг. –Таллин: Валгус, 1980.- 336 с. Иванов В.П. Формирование личности офицера.-М.: Воениздат,1986.-с. 6-94.
6. Иванов В.П. Формирование личности офицера. - М.: Воениздат,1986. - с. 6-94.
7. Съедин С.И., Григорьев А.Н. Применение некоторых количественных методов в конкретных психолого-педагогических исследованиях. - К.: КВВМПУ,1990. -72 с.
8. Ягулов В.В. Методологические основы военно-педагогических исследований; - К.: КВИУЗ, 1994. - 68с
9. Гречко С.М. Системний підхід до виховання дисциплінованості у курсантів ВВНЗ: Автореф канд. ... пед. наук. 20.02.02, Хмельницький,1998, - 20 с.
- 10.Гамула І.А. Формування відповідальності в курсантів військових інститутів: Дис. ...канд.пед.наук, 13.00.04.-К.2002.-209 с.
- 11.Діденко О.В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів: Автореф.дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04, Хмельницький, 2003, -18с.
- 12.Щербій О.С. Педагогічні умови формування морально-психологічної готовності курсантів спеціалізованих ВНЗ до ПД: моногр./ О.С. Щербій. -К: Тов. «Три К», 2011.-254 с.
- 13.Л.С. Орбан-Лембрик. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн. 1.: Соціальна психологія особистості і спілкування.-Чернівці: Книги –XXI ст., 2010.- 464с.

Shcherbij O. S., getter

EXPERIMENTAL VERIFICATION OF FORMATION MORAL AND PSYCHOLOGICAL READINESS OF CADETS UNIVERSITIES DERZHSPETSZV'YAZKU TO PRACTICING

The article examines the effectiveness the method of estimating the moral and psychological readiness of cadets to professionally activity and methods for formation of moral and psychological readiness they to professional activity and made a generalization of the results. On the basis of system, personal orientation, valuable-activity approaches, research and study the method of estimating the moral and psychological readiness to professionally activity are developed the technigues to perfection of forming the intelektual, valuable-motivational, characterologic components of morall-psychological readiness of cadets to professional activity: suport the moral education, self-assessment, self-improvement, self-education; construct the honor code; propagate the profession values; contrariety the professional deformation, moral degradation, psychological burning out .

Keywords: pedagogical system, pedagogical conditions, tools, technology, technique, experiment, experimental and control groups, self-assessment; educational potential, individual work.